

Innst. O. nr. 24

(2001-2002)

Innstilling fra familie-, kultur- og administrasjonskomiteen om lov om barnetrygd (barnetrygdloven)

Ot.prp. nr. 11 (2001-2002), jf. Ot.prp. nr. 57 (2000-2001)

Til Odelstinget

1. SAMMENDRAG

1.1 Bakgrunnen for forslaget om en ny barnetrygdlov

Barne- og familiedepartementet legger i denne proposisjonen fram forslag til ny lov om barnetrygd. Loven erstatter gjeldende lov 24. oktober 1946 nr. 2 om barnetrygd med tilhørende forskrifter.

Dagens barnetrygdlov ble vedtatt i 1946 og har ikke vært gjenstand for noen total gjennomgang siden den gang. I de 55 år som har gått har loven en rekke ganger vært flikket på ved at nye bestemmelser har blitt tatt inn. Dette har ført til at loven og forskriftene (totalt 5 forskrifter) har preg av å være et lappverk. Tungt gammelmodig språk og dårlig struktur preger dagens barnetrygdlovgivning.

Forslaget til ny barnetrygdlov er i tråd med Regjeringens satsing på fornyelse av offentlig sektor hvor et av tiltaksområdene er regelforenkling.

1.2 Hovedinnholdet i forslaget til ny barnetrygdlov

Hovedmålsettingen er en enklere lov som er mest mulig forståelig for den enkelte og lettest mulig å praktisere for trygdeetaten. Det er lagt vekt på et enkelt og klart språk i lovteksten og inkorporering av dagens forskrifter i loven.

Barnetrygden er den viktigste overføringsordningen til barnefamiliene, og blant annet derfor foreslår departementet at barnetrygden fremdeles skal reguleres i egen lov.

Forslaget til ny lov innebærer ikke store materielle endringer, men på enkelte områder er det foreslått forenklinger av regelverket som gir reglene et litt annet innhold enn etter gjeldende rett. Nedenfor følger en sammenfatning av de mest sentrale endringsforslagene.

Dagens lovgivning har ikke noe uttalt formål bak barnetrygden. Departementet foreslår at en slik bestemmelse innføres i den nye loven, som framhever at formålet med barnetrygden er å bidra til å dekke utgifter til forsørgelse av barn.

Det foreslås at barnetrygdloven skal gjøres mer kjønnsnøytral med hensyn til hvem som har rett til stønad når barnet bor sammen med begge foreldrene. Barnetrygden foreslås utbetalt til den som søker. En slik endring vil være i tråd med lovgivningen på tilgrensende områder.

I og med at barnetrygden for nyfødte som hovedregel tilstås automatisk til barnets mor, vil det fortsatt være moren som i de aller fleste tilfeller mottar barnetrygden. Det vil imidlertid ikke være noe til hinder for at barnetrygden utbetales til far hvis foreldrene ønsker det.

Det foreslås at retten til barnetrygd ved opphold i utlandet knyttes opp til hvorvidt barnets foreldre er trygdet i Norge etter reglene i folketrygdloven. Alle familier med nær tilknytning til Norge, i form av trygdetilknytning, vil etter dette kunne oppebære rett til barnetrygd under utenlandsopphold. Dagens regelverk gir slike rettigheter bare til utvalgte grupper.

Departementet foreslår at retten til å dele barnetrygd i de tilfellene der foreldrene har avtalt at barnet skal ha delt bosted, skal lovfestes. En forutsetning for deling vil være at det foreligger en avtale mellom barnets foreldre etter reglene i barneloven § 3 5a der det klart fremgår at barnet skal ha delt bosted. Barnetrygden vil i disse tilfellene kunne deles med 50 pst. til hver av foreldrene forutsatt at de fremsetter krav om dette.

Det foreslås forenklinger i regelverket for rett til barnetrygd for ett barn mer enn det faktiske barnetall (utvidet barnetrygd). Dette slik at det sentrale vilkåret for rett til utvidet stønad blir at den enslige forsørgeren bor alene med barn uten å kunne dele husholdningsut-

giftene med ektefelle eller samboer. Selv om det i forslaget brukes andre begreper enn det som legges til grunn i dagens regelverk, er intensjonen bak reglene den samme. Det er den av barnets foreldre som har barnet boende fast hos seg, og som er enslig forsørger, som skal nyte godt av utvidet barnetrygd.

Barne- og familiedepartementet foreslår at samme regler for utbetaling og disponering av barnetrygd skal gjelde for barn i fosterhjem og barnevernsinstitusjon som for barn ellers. Barnetrygd vil da utbetales til barnets fosterforeldre eller til den barnevernsinstitusjon der barnet bor, og barnetrygden vil også for disse barna være et tilskudd til løpende underhold.

1.3 Høring

Generelt er høringsinstansene som uttaler seg om de konkrete forslagene positive til de endringer som skisseres i høringsnotatet.

Få høringsinstanser uttaler seg generelt om forslaget til ny barnetrygdlov, men de som har slike generelle uttalelser er gjennomgående positive.

1.4 Fortsatt regulering i egen lov eller en del av folketrygdloven?

Et hovedprinsipp for arbeidet med totalrevideringen er som nevnt en forenkling etter mønster av arbeidet med ny folketrygdlov. Et spørsmål som er vurdert er om det er hensiktsmessig å inkorporere barnetrygden i folketrygdloven.

Forenklingshensyn, både i forhold til brukere og administrasjon, kan tilsi at barnetrygden inkorporeres i folketrygdloven, mens formålet bak barnetrygden og ordningens viktighet kan tale for at barnetrygden fremdeles skal reguleres i egen lov.

Et formål bak barnetrygden er at den skal virke inntektsutjevne til fordel for barnefamiliene. Ytelser regulert i folketrygdloven regulerer i stor utstrekning ytelser til livsopphold. Det særegne formålet bak barnetrygden ble i høringsnotatet anført som et sterkt argument for å beholde og dermed i større grad synliggjøre ordningen i egen lov.

Av høringsinstansene er det bare Rikstrygdeverket som tar til orde for at barnetrygden bør inkorporeres i folketrygdloven.

Etter departementets mening er hensynet til regelforenkling og en målrettet barnetrygdordning viktige momenter som taler for egen lov. Regulering av barnetrygden i en egen lov etter de prinsippene som skisseres i høringsnotatet er i tråd med Regjeringens «forenklingsprogram». Hele poenget med revideringsarbeidet er å få en enkel og oversiktlig lov som er forståelig og tilgjengelig for stønadsmottakerne, samtidig som den er enklest mulig å praktisere for trygdeetaten.

Barnetrygdens omfang, både hva gjelder dens universelle karakter, antall stønadsmottakere og som ut-

giftspost i statsbudsjettet, taler etter departementets mening for at ordningen fortsatt reguleres i egen lov.

1.5 En oversikt over barnetrygdens historie

Proposisjonen inneholder en historisk oversikt over arbeidet med innføring av barnetrygden fra nedsettelse av barnetrygdkomiteen i 1934 og frem til i dag, herunder en gjennomgang av loven fra 1946 med etterfølgende endringer.

1.6 Formålet med barnetrygden

Et sentralt formål med barnetrygden er at den skal bidra til å dekke utgifter i forbindelse med det å ha barn. Barnetrygden skal dessuten virke omfordelende mellom familier med og uten barn med sikte på å utjævne inntektsforskjeller til fordel for barnefamiliene.

Den utvidede barnetrygden til enslige forsørgere skal bidra til å dekke merkostnader en enslig mor eller far har som følge av at vedkommende bor alene med barnet i en egen husholdning.

Dagens barnetrygdlov har ingen formålsbestemmelse.

Departementet foreslår at det lovfestes en formålsbestemmelse som gir uttrykk for hva en ønsker å oppnå med barnetrygden. Bestemmelsen skal ikke ha selvstendig innhold i den forstand at den isolert sett gir rettigheter eller pålegger plikter.

1.7 Vilkår for rett til barnetrygd

1.7.1 Aldersvilkåret

Helt fra barnetrygden ble vedtatt i 1946 og frem til 1. mai 2000 ble det gitt barnetrygd for barn under 16 år. Med virkning fra 1. mai 2000 ytes barnetrygd fram til barnet fyller 18 år.

Regelen om at barnetrygd som hovedregel ytes med virkning fra kalendermåneden etter at barnet blir født, til og med kalendermåneden før barnet fyller 18 år foreslås videreført i den nye loven.

1.7.2 Omsorgsvilkåret - Hvem har rett til barnetrygd?

1.7.2.1 Tilfeller der barnet har delt bosted

Etter gjeldende rett er det den som har den faktiske daglige omsorgen for barnet som anses som forsørger. Hvis barnets foreldre er skilt eller separert utbetales stønaden til den av foreldrene som barnet bor fast hos.

Det er i dag lagt til grunn i praksis at barnetrygden kan deles dersom det er godtgjort at den ene av foreldrene har barnet hos seg i minst 40pst. av totaltiden.

Regelverket for barnetrygd ved delt omsorg/delt bosted er altså ikke regulert av barnetrygdlovgivningen, men følger av administrativ praksis.

Det er etter departementets mening behov for klarere og mer forutsigbare regler.

Departementet foreslo i høringsnotatet at retten til å dele barnetrygden når foreldrene har avtalt delt bo-

sted for barnet, lovfestes. Det foreslås innført et vilkår for rett til deling av barnetrygden at foreldrene har avtalt delt bosted for barnet etter reglene i barneloven § 35 a, og at foreldrene i tillegg er enige om at barnetrygden skal deles med en halvpart på hver.

Etter departementets syn er det viktig at regelverket for barnetrygd er tilpasset delte omsorgsløsninger, som stadig flere foreldre velger etter samlivsbrudd.

Departementet ser på bakgrunn av det som har fremkommet i høringsrunden at det kan oppstå problemer i praksis knyttet til kravet om at foreldrene i tillegg til å være enige om en avtale om delt bosted etter barneloven § 35 a, også må være enige om at barnetrygden skal deles. Departementet har etter en nærmere vurdering kommet til at det ikke bør stilles krav om at foreldrene i tillegg til å være enige om avtale om delt bosted, også må være enige om at barnetrygden skal deles. Et krav om enighet ville kunne føre til at den ene av foreldrene kunne forhindre den andre fra å få del i barnetrygden, til tross for en avtale om delt bosted. Dette vil kunne gi urimelige utslag.

Flere høringsinstanser har påpekt at det i tilfeller med delt bosted også burde åpnes for en deling av barnetrygden med 60 pst. til den ene av foreldrene og 40 pst. til den andre.

Departementet kan ikke se at det foreligger tilstrekkelig tungtveiende grunner for å åpne for en mulighet til også å dele 60/40. Dette ikke minst ut fra at dette vil være en tidkrevende og komplisert oppgave for trygdeetaten.

Hvis det skal åpnes for deling 60/40 basert på faktisk samvær, ville dette komplisere regelverket vesentlig. Departementet foreslår på denne bakgrunn at barnetrygden kun kan deles med 50 pst. på hver av foreldrene i tilfeller der det foreligger avtale om delt bosted etter barneloven § 35 a.

1.7.3 Vilkår om bosetting i Norge for at det skal foreligge rett til barnetrygd

1.7.3.1 Hovedtrekkene i gjeldende rett

Det er et vilkår for rett til barnetrygd at barnet er bosatt i riket. Barnetrygdloven sier ingenting om hva som rent konkret skal være innholdet i bosattbegrepet.

Bosattregelen åpnet i utgangspunktet ikke for unntak fra bosattvilkåret, ved lovendring ble det åpnet for unntak etter nærmere regler i forskrifter. Forhold som reguleres her vil være bl.a. utenlandsoppholdets lengde, arten av arbeid og om familien skatter til Norge for minst 70 pst. av samlet inntekt.

1.7.3.2 Bosattvilkåret i forhold til EØS-avtalens regler

Utgangspunktet ved vurderingen av om det foreligger rett til norsk barnetrygd, er at de nasjonale vilkårene i barnetrygdloven må være oppfylt. Dette utgangspunktet må imidlertid fravikes der det er nødvendig av hensyn til EØS-avtalens regler.

1.7.3.3 Høringsnotatets forslag

Forslag til nye regler baserer seg på at vi fremdeles skal ha et bosattvilkår for rett til barnetrygd.

Hovedelementene i dagens bosattforskrift kan etter departementets mening tas inn som en egen bosattregel i loven. Regelen kan utformes etter mønster av kontantstøtteleven § 2, men med en dispensasjonsordning ved utenlandsopphold. Lovens bosattbestemmelse bør være mest mulig uttømmende.

Det gjelder særregler for asylsøkere, barn som fødes i utlandet og utenlandsadopsjoner. Det foreslås at ett fravær på inntil 12 måneder ikke får betydning for statusen som bosatt.

Etter mønster av folketrygdloven § 2-1 tredje ledd foreslås det innført en ny bestemmelse om at det er et vilkår for rett til barnetrygd at barnet og den barnet bor fast hos har lovlig opphold i Norge. Det forutsettes altså at det foreligger oppholdstillatelse eller annen hjemmel for oppholdet.

Dispensasjonsregler ved utenlandsopphold

Mye taler etter departementets mening for en vesentlig forenkling av dagens regelverk. Det aller enkleste vil være at bosattvilkåret skal gjelde overfor alle grupper uten noen form for unntak. Et unntaksfritt vilkår om bosetting i Norge vil ramme de grupper som i dag nyter godt av unntaksreglene. Departementet foreslår derfor i høringsnotatet at det også i den nye barnetrygdloven skal være mulig å dispensere fra bosattvilkåret.

Dagens dispensasjonsregler er nært knyttet opp til en vurdering av hva søkeren tjener, og til skattemessig tilknytning til Norge. Det legges ingen vekt på hvorvidt søkeren har trygdemessig tilknytning til Norge. Det foreslås at dagens regler oppheves, og at det isteden foretas en vurdering av trygdemessig tilknytning til Norge under utenlandsoppholdet etter reglene i folketrygdloven § 2-5 (pliktig trygdet) og § 2-8 (frivillig trygdet).

1.7.3.4 Konsekvensen for ulike grupper av å innføre et trygdevilkår for rett til barnetrygd ved utenlandsopphold

Nærmere om pliktig og frivillig medlemskap i trygden

Det er to mulige former for trygdetilknytning ved utenlandsopphold. Enkelte grupper vil automatisk være trygdet ved at de er pliktig medlem i trygden etter reglene i folketrygdloven § 2-5. Etter dagens regler er det ikke slik at alle som er pliktige medlemmer i trygden omfattes av utenlandsforskriften, og dermed har rett til barnetrygd. Etter det nye forslaget vil alle som er pliktige medlemmer under utenlandsopphold fylle bosattvilkåret. Eksempler på grupper som er pliktig trygdet er personer ansatt i den norske stats tjeneste i utlandet, studenter som studerer ute med støtte

fra Statens lånekasse for utdanning og militært personell stasjonert i utlandet.

Det foreslås at også de som har frivillig medlemskap i folketrygden skal kunne få rett til barnetrygd under utenlandsopphold. Det er to grunnvilkår som begge må være oppfylte for at det skal kunne gis frivillig medlemskap i trygden. Søkeren må ha vært medlem i folketrygden i minst tre av de siste fem kalenderårene før søknadstidspunktet, og søkeren må ha nær tilknytning til det norske samfunnet.

Proposisjonen gir en kort redegjørelse for hvordan et trygdevilkår vil slå ut overfor den personkretsen som etter dagens regler kan nyte godt av dispensasjonsreglene i utenlandsforskriften. Det gjelder særlig personer som oppholder seg i utlandet på oppdrag fra norsk offentlig myndighet, personer som arbeider i humanitær eller filantropisk virksomhet i utlandet, studenter ved utenlandsk universitet eller høyskole og andre grupper hvor det foreligger særlige grunner. «Særlige grunner» gjelder hovedsakelig de som oppholder seg i utlandet av helsemessige årsaker og de som fyller vilkåret i 70 pst.-regelen (skattepliktig til Norge).

Samtlige høringsinstanser som har uttalt seg om dette forslaget, støtter forslaget til nye regler.

1.7.3.5 Departementets forslag

Sammenfatningsvis kan vi si at vi ved å innføre et generelt trygdevilkår vil oppnå at flere grupper med nær tilknytning til Norge vil kunne få barnetrygd under utenlandsopphold. Samtlige høringsinstanser som uttaler seg om denne delen av lovforslaget er positive til de endringer som departementet foreslår.

Etter dagens regler er det en uensartet gruppe som nyter godt av dispensasjonsreglene i utenlandsforskriften. Hvilke grupper som er med eller ikke bygger mer på gammel tradisjon enn på en logisk begrunnelse. Etter departementets mening bør et sentralt element i vurderingen av om dispensasjon bør gis være i hvilken grad søkeren har tilknytning til Norge. Medlemskap i trygden er slik vi ser det et godt egnet objektive vilkår for rett til barnetrygd ved utenlandsopphold.

Departementet foreslår at det innføres et alternativt trygdevilkår. Det vil si at personer som ikke lenger fyller vilkåret om bosetting i Norge (de må ha vært å regne som bosatte før de reiser utenlands), kan få rett til fortsatt barnetrygd/ev. barnetrygd for nye barn hvis de er trygdet i Norge i henhold til reglene i folketrygdloven. Det foreslås at det skal være tilstrekkelig med medlemskap på enten helsedel eller pensjonsdel. En slik omlegging av regelverket vil føre til at enkelte grupper som i dag nyter godt av utenlandsforskriftens regler vil måtte betale litt for å kunne motta barnetrygd ved utenlandsopphold.

I utgangspunktet foreslås det en regel om at det i de tilfeller der barnet bor i utlandet med begge sine

foreldre oppstilles et vilkår om at barnet og begge foreldrene må være medlemmer i folketrygden. I enkelte tilfeller vil en slik regel kunne gi urimelige utslag overfor særlige grupper. Det foreslås derfor at det åpnes for at Barne- og familiedepartementet i forskrift kan gi dispensasjon fra blant annet vilkåret om at begge foreldrene må være trygdet under utenlandsoppholdet.

1.8 Vilkår for rett til utvidet barnetrygd

1.8.1 Bakgrunn

Utvidet barnetrygd til enslige forsørgere har siden 1946 eksistert i ulike former. Den utvidede stønaden har som formål å bidra til å dekke merkostnader en enslig mor eller far har som følge av at vedkommende bor alene med barnet uten å kunne dele husholdningsutgiftene med ektefelle eller samboer. Betegnelsen utvidet barnetrygd foreslås innarbeidet i den nye barnetrygdloven.

Utvidet barnetrygd tar til en viss grad sikte på den samme målgruppen som den mer arbeidsrelaterte stønadsordningen i folketrygden for enslig mor eller far, jf. folketrygdloven kapittel 15.

Departementet har valgt å foreslå nye vilkår for rett til utvidet barnetrygd fremfor en harmonisering med begrepene i folketrygdloven.

Det gis i det følgende en gjennomgang og sammenlikning av bestemmelsene om retten til utvidet barnetrygd (barnetrygdloven § 2 andre ledd) og retten til stønad i egenskap av enslig mor eller far (folketrygdloven § 15-5 jf. § 1-5). De to lovgivningene opererer i stor grad med de samme begreper når det gjelder vilkår for rett til ytelsene, men det er ikke slik at likheten i begrepsbruk betyr at begrepene/vilkårene tolkes likt.

1.8.1.1 Barnetrygdlovens regler - gjeldende rett

Barnetrygdloven § 2 andre ledd - Krav til sivilstatus og aleneomsorg

En forelder som er alene om omsorgen for barn har rett til utvidet barnetrygd når han/hun enten er enke/enkemann, skilt, separert (ved bevilling eller dom) eller ugift og ikke lever sammen med den andre av barnets foreldre.

I tillegg til kravet knyttet til sivilstatus er utvidet barnetrygd avhengig av at vilkåret om aleneomsorg er oppfylt. Loven opererer kun med en «lever sammen»-vurdering i forhold til ugifte, men i praksis foretas det en «lever sammen»-vurdering også i de tilfeller der barnets foreldre er skilte eller separerte.

Under vurderingen vil det etter praksis være av vesentlig betydning om den ene av foreldrene har sin faste bopel i samme leilighet eller hus som barnet og den andre av foreldrene.

På samme måte som ved vurderingen av «lever sammen»-vilkåret, er det heller ingen legaldefinisjon

som presiserer innholdet i aleneomsorgsvilkåret. Lovforarbeidene er også tause med hensyn til hvordan uttrykket skal forstås.

Etter praksis er det imidlertid klart at den av foreldrene som er alene om den daglige faktiske omsorgen for barnet fyller dette vilkåret.

Vurderingen av om vedkommende er alene om omsorgen foretas i utgangspunktet i forhold til den andre av barnets foreldre. Ved nære boforhold er i henhold til praksis ingen av foreldrene alene om omsorgen for barnet.

Barnetrygdloven gir ingen anvisning på hvilke konsekvenser nære boforhold får for retten til utvidet stønad. Ut fra avgjørelser fattet av Rikstrygdeverket og Trygderetten har det utkrystallisert seg en praksis. Hvis foreldrene bor i samme hus eller leilighet er hovedregelen at det ikke foreligger aleneomsorg.

I de tilfeller der det foreligger delt bosted åpnes det for at begge foreldre kan ha rett til barnetrygd. Hver av foreldrene vil da kunne motta utvidet stønad (de deler i så fall en utvidet stønad). Det foreligger rett til barnetrygd hvis det kan godtgjøres at barnet bor hos mor eller far i minst 40 pst. av totaltiden.

1.8.1.2 Folketrygdlovens bestemmelser om stønad til enslig forsørger - gjeldende rett

Kravene til sivilstand for at det skal foreligge rett til stønad fra folketrygden i egenskap av enslig mor eller far fremgår av folketrygdloven §15-4.

Også for stønad som enslig forsørger etter folketrygdloven er hovedvilkårene at vedkommende er alene om omsorgen og ikke lever sammen med en person han eller hun har barn med eller er skilt eller separert fra, jf. § 15-5 henholdsvis første og tredje ledd.

Etter folketrygdloven § 15-5 tredje ledd foreligger det ikke stønadsrett dersom medlemmet lever sammen med en person hun eller han har barn med, er skilt eller separert fra, eller har levd sammen med i 12 av de siste 18 månedene.

Barnets foreldre anses for å leve sammen dersom de «bor i samme hus». Begrepet «lever sammen» gir uttrykk for at også andre momenter enn tilknytning til samme bolig kan få betydning for hvorvidt foreldrene anses for å leve sammen. At det ikke er absolutt brudd i forholdet mellom foreldrene, slik at de fremdeles har en viss personlig tilknytning, er ikke nok til å anse dem for å leve sammen. Etter praksis anses videre foreldrene for å leve sammen dersom de har et forhold tilbake i tid, de har helt konkrete fremtidsplaner (skal gifte seg, bygger hus, venter på leilighet o.l.), og de har et aktuelt fellesskap og samvær som ligger nær opp til den botilknytning som alene fører til at de anses for å bo sammen.

Når det gjelder vilkåret om aleneomsorg er det den daglige faktiske omsorgen som er avgjørende. Felles foreldreansvar og fordelingen av utgifter er heller ikke i denne sammenheng avgjørende.

Likedelt omsorg/bosted gir ikke rett til stønad etter folketrygdloven kapittel 15. Dette fremgår av kravet «klart mer av den daglige omsorgen», jf. § 15-5, andre ledd. Det er tilfellene med lik eller tilnærmet lik omsorgsfordeling man utelukker fra stønad med denne formuleringen. Vilkaåret for rett til stønad vil være oppfylt ved vanlig samværsrett etter barneloven.

Vilkåret om at omsorgen også må være varig, innebærer at det ikke foreligger stønadsrett dersom foreldrene skifter på å ha aleneomsorgen i like lange eller tilnærmet like lange perioder. I praksis er det imidlertid lagt til grunn at dersom foreldrene har aleneomsorgen i perioder på minst seks måneder hver, er vilkåret om varighet oppfylt.

1.8.1.3 Departementets vurdering

Innholdet i begrepene «alene om omsorgen»/«aleneomsorg» og «lever sammen» varierer altså noe alt etter om de vurderes i forhold til stønad til enslig mor eller far etter folketrygdloven eller utvidet barnetrygd etter barnetrygdloven.

Både barnetrygdloven § 2 andre ledd og folketrygdloven § 15-5 omfatter ytelser rettet mot enslige forsørgere. For den videre diskusjonen kan det derfor være nyttig å klarlegge det nærmere formålet med ytelsene.

Barnetrygden er en kontantoverføring som skal bidra til å kompensere merutgifter som skyldes barneomsorg.

Ytelsen i henhold til folketrygdloven er en stønad til livsopphold som skal kompensere for manglende mulighet for å delta i inntektsgivende arbeid.

Selv om begge ytelsene er rettet mot enslige forsørgere har de altså forskjellig karakter. Barnetrygd skal være med å lette den økonomiske byrden ved å ha barn, mens stønad til enslig mor eller far skal sikre en basal evne til selvforsørgelse. Etter departementets syn vil det kunne være praktiske tilfeller der det ut fra formålet bak utvidet barnetrygd bør ytes utvidet barnetrygd, men der det ut fra formålet bak folketrygdens ytelser til enslig forsørger ikke bør gis slik støtte. Denne forskjellen bør etter departementets mening komme til uttrykk i lovgivningen.

Hvis dagens begreper skal beholdes er det eneste alternativet, slik departementet ser det, å legge folketrygdens begrepsforståelse til grunn. Dette er etter Barne- og familiedepartementets mening uheldig ut fra at formålet bak ytelsene er forskjellig.

1.8.2 Høringsnotatets forslag

Departementet foreslår i høringsnotatet at det innføres et nytt vilkår for rett til utvidet barnetrygd, ut fra et ønske om å definere et klarere formål bak utvidet stønad enn det som er tilfelle etter gjeldende rett. Det foreslås at formålet bak ordningen med utvidet barnetrygd bør være at barnetrygden for ett barn mer enn det faktiske barnetallet, skal bidra til å dekke de merkost-

nadene en enslig forsørger har som følge av at vedkommende bor alene med barnet i en egen husholdning. Dette formålet bør etter departementets mening gjenspeiles i vilkårene for rett til utvidet barnetrygd.

Forslaget åpner for rett til utvidet stønad i de tilfeller der en omsorgsperson reelt sett er etablert i egen husholdning sammen med barnet. Det avgjørende blir da at foreldrene har flyttet fra hverandre, eller aldri har bodd sammen, og har etablert hver sin husholdning.

Felles for det nye forslaget og dagens regler er at utvidet barnetrygd skal komme enslige forsørgere til gode. Dette kommer til uttrykk via et mer eller mindre eksplisitt sivilstatuskrav.

Giftet og samboere forutsettes å ha felles husholdningsøkonomi. Det sentrale vilkår for rett til utvidet stønad kan da være at foreldrene har flyttet fra hverandre, eventuelt aldri har bodd sammen, og har hver sin husholdning. Det vil derfor kunne foreligge rett til utvidet barnetrygd selv om foreldrene bor i nærheten av hverandre, for eksempel ved at de bor i hver sin leilighet i samme bygning eller blokk.

Også ved nære boforhold og i situasjoner der ugifte foreldre tilbringer relativt mye tid sammen, men der det er klart at foreldrene har hver sin husholdning, vil det kunne foreligge rett til utvidet barnetrygd. Dette vil kunne føre til at noen flere vil kunne få rett til utvidet stønad enn etter gjeldende regelverk.

I de aller fleste tilfeller vil det ikke være noe problem å fastslå hvorvidt barnets foreldre er etablert i hver sin boenhet. Departementet foreslår at det innføres et vilkår om at det er stønadsmottaker som skal dokumentere/sannsynliggjøre at vilkårene for rett til utvidet stønad er oppfylte.

Det foreslås også at det tas inn en presisering i loven om at midlertidig atskillelse som følge av arbeid, utdanning mv. ikke utløser rett til utvidet stønad.

1.8.3 Departementets forslag

Barne- og familiedepartementet foreslår at vilkårene for rett til utvidet barnetrygd til enslig forsørger legges om i tråd med det forslaget som ble presentert i høringsnotatet. Dette ikke minst ut fra barnetrygdens formål og hensynet til et mest mulig lettfattelig og rettferdig regelverk.

Det sentrale vilkåret for rett til utvidet barnetrygd blir etter dette at utvidet barnetrygd gis til enslige forsørgere som bor alene med barn uten å kunne dele husholdningsutgiftene med ektefelle eller samboer. Selv om det i forslaget brukes andre begreper enn det som brukes i dagens regelverk, er grunntanken bak reglene den samme. Det er den av barnets foreldre som har barnet boende fast hos seg, og som er enslig forsørger, som skal nyte godt av utvidet barnetrygd.

1.8.4 Regler for opphør/bortfall av retten til utvidet barnetrygd

Etter gjeldende rett er det slik at enslige forsørgere som mottar utvidet barnetrygd for sine særkullsbarn,

mister retten til utvidet barnetrygd hvis de gifter seg eller inngår partnerskap. Retten faller videre bort ved samboerskap, uten fellesbarn, med en varighet på 12 måneder eller mer i løpet av de siste 18 måneder. Bortfall skjer også for samboere som får barn sammen, og som mottar utvidet barnetrygd for særkullsbarn.

Ingen av høringsinstansene har gått imot en videreføring av dagens bortfallsregler.

Det er etter departementets syn ikke behov for store endringer i regelverket på dette området, i og med at dagens bortfallsregel er basert på en form for husholdningsvurdering allerede.

1.9 Barnetrygdens størrelse og de ulovfestede tilleggene i barnetrygden

1.9.1 Innledning

Det er Stortinget som hvert år fastsetter satsene for barnetrygd.

Småbarnstillegget, det ekstra småbarnstillegget og finnmarkstillegget er tillegg i barnetrygden som ikke følger direkte av barnetrygdlovens regler. Tilleggene er hjemlet i årlig budsjettvedtak (St.prp. nr. 1. Kap. 845 - Barnetrygd).

Et viktig hensyn som taler for en lovfesting av disse tilleggene er hensynet til regelverkets tilgjengelighet. Det som taler mot en lovfesting kan være at tilleggene da får et mer varig preg. Det vil kunne være vanskeligere å fjerne dem hvis det skulle være ønskelig.

1.9.2 Finnmarkstillegget

I høringsnotatet foreslår departementet at finnmarkstillegget lovfestes. Hovedbegrunnelsen for dette er at de reglene som trygdeetaten legger til grunn ved vurderingen av om det foreligger rett til finnmarkstillegget ikke følger direkte av noe klart definert rettsgrunnlag.

Finnmarkstillegget har også etterhvert fått et preg av å være en ytelse som regnes som en etablert del av barnetrygden.

Det ble under høringsbehandlingen blant annet vist til at ESA («EFTA Surveillance Authority») har stilt spørsmålsteget ved om bostedsvilkåret for å motta finnmarkstillegget er i samsvar med norske forpliktelser i henhold til EØS-avtalen.

Barne- og familiedepartementet har etter en samlet vurdering kommet til at finnmarkstillegget i denne omgang ikke bør lovfestes.

1.9.3 Småbarnstillegget i barnetrygden

For hvert stønadsberettigede barn mellom 1 og 3 år ytes et tillegg i barnetrygden, det såkalte småbarnstillegget, på 7 884 kroner pr. år. Barne- og familiedepartementet foreslår at småbarnstillegget fortsatt hjemles i budsjettvedtak.

1.9.4 Det ekstra småbarnstillegget i barnetrygden

Enslige forsørgere som fyller vilkårene for utvidet stønad etter barnetrygdloven og full overgangsstønad etter folketrygdloven, og som har barn i alderen 0-3 år, har rett til ekstra småbarnstillegg på kr 7 884 pr. år. Inntil videre foreslås det at tillegget hjemles i budsjettet som nå.

1.10 Barnetrygd for barn i fosterhjem og på institusjon

1.10.1 Innledning

Sosialdepartementet har fastsatt forskrifter om hvem som skal ha retten til barnetrygd for barn som ikke blir oppfostret hos sine foreldre eller adoptivforeldre. Forskriften regulerer rett til utbetaling og disponering av barnetrygd både for barn i institusjon og i fosterhjem.

Grovt sett regulerer forskriften to hovedtyper av tilfeller. Den regulerer først og fremst utbetaling og disponering av barnetrygd for barn som er under barnevernets omsorg i medhold av reglene i barnevernloven. Forskriften regulerer også de tilfeller der barnets foreldre fremdeles har foreldreansvaret for barnet, men der barnet som følge av handicap eller spesielle behov bor borte fra foreldrehjemmet i lange perioder på grunn av skolegang eller behandling.

Regelverket på området bør etter departementets mening moderniseres og forenkles.

1.10.2 Nærmere om utbetaling og disponering av barnetrygd for barn under barnevernets omsorg

Etter gjeldende regelverk legges det opp til at barnetrygden for fosterbarn og barn i institusjon skal nyttes til ekstraordinære utlegg og til oppsparing på egen konto. Til større utbetalinger må fosterforeldrene innhente samtykke fra barnets tilsynsfører eller, dersom barnet er plassert i institusjon, fra tilsynsansvarlig for institusjonen. De oppsparte midlene er ment å komme barnet til nytte senere, for eksempel til utdanning. Så vel fosterforeldre som institusjoner må føre regnskap for bruken av barnetrygden.

Etter dagens regelverk er det lagt opp til at barnetrygden ikke skal gå til dekning av løpende utgifter og småinnkjøp av forskjellig art.

Fosterforeldrene og institusjonen er forpliktet til å føre eget regnskap over bruken av barnetrygdmidlene som utbetales for barnet. Dette er en regel som ikke alltid følges opp i praksis i fosterforhold. Grunnen til dette er nok først og fremst at regelverket er lite kjent blant fosterforeldre.

Hvis barnet tilbakeføres til sine biologiske foreldre før det er fylt 18 år, skal foreldrene som hovedregel overta rådighet over barnetrygdkontoen.

Spørsmålet blir etter dette om ikke barnetrygden også for fosterbarn og institusjonsbarn bør brukes til

løpende forsørgelse i henhold til intensjonene bak barnetrygdordningen.

Det som tradisjonelt har vært anført som argument for sparing av barnetrygden er at fosterbarn befinner seg i en utsatt situasjon i det øyeblikk de fyller 18 år.

Etter Barne- og familiedepartementets syn bør ikke barnetrygden ha noe virkeområde utover den aldersgruppen den utbetales for. Selv om mange fosterbarn og institusjonsbarn befinner seg i en utsatt situasjon når de må stå på egne ben, kan ikke dette være et hensyn som barnetrygden skal settes til å ivareta.

Noe av formålet med plasseringen av barn i et fosterhjem er at det etableres en ordning som er mest mulig lik et vanlig familieforhold. Følgelig bør barnetrygden kunne forbrukes fortløpende i henhold til intensjonene bak barnetrygdordningen.

Barnetrygd er en kontantoverføring som skal bidra til å kompensere merutgifter som skyldes forsørgeransvar for barn. Barnetrygden har helt fra den ble innført vært ment som et bidrag til løpende forsørging av barn. Det strider etter departementets mening mot selve grunntanken bak barnetrygden at den skal spares på egen konto.

For å forhindre at omleggingen av barnetrygdutbetalingene for fosterbarn medfører at fosterforeldrene får dekket samme utgifter både i form av fosterhjemsgodtgjørelse og barnetrygd, foreslår departementet at det foretas en gjennomgang av systemet med fosterhjemsgodtgjørelse. Dette slik at de totale overføringene til fosterforeldre i form av fosterhjemsgodtgjørelse og barnetrygd sees under ett.

Etter departementets mening bør barnetrygden også for barn i institusjon bidra til å dekke utgifter knyttet til forsørgelse av barn.

1.10.3 Barnet bor borte fra foreldrehjemmet på grunn av stort pleie/behandlingsbehov

Slik regelverket i dag fungerer blir hele barnetrygden overført til institusjonen hvis barnet oppholder seg der i minst 6 måneder. Som følge av de senere års institusjonsreformer har vi etterhvert fått noen tilfeller der barna er mye hjemme. I disse tilfellene utbetales i dag hele barnetrygden til den aktuelle bolig/institusjon hvis oppholdet overstiger 6 måneder, uten hensyn til om stat, kommune eller barnets foreldre delvis bærer utgiftene til barnets underhold. Bare hvis barnets foreldre fullt ut bærer utgiftene til barnets underhold, kan trygden utbetales til foreldrene.

Det kan virke svært urimelig for foreldre som fremdeles har foreldreansvaret for barnet, men der barnet som følge av handicap eller spesielle behov bor borte fra foreldrehjemmet i perioder på grunn av skolegang eller behandling, å bli fratatt barnetrygden. De vil ofte ha til dels store utgifter i forbindelse med at barna er hjemme. Disse utgiftene kommer i tillegg til at foreldrene må dekke barnets utgifter til klær mv. Ofte vil foreldrene også ha utgifter til tekniske hjelpe-

midler og til spesialinnredning av boligen. De vil også kunne ha store utgifter til reise for å hente og bringe barnet.

1.10.4 Høringsnotatets forslag til nye regler

Barne- og familiedepartementet foreslår at dagens forskrift om hvem som skal ha retten til barnetrygd for barn som ikke blir oppfostret hos sine foreldre eller adoptivforeldre oppheves, og at det ikke lages nye særregler for denne gruppen barn. Samme regler for utbetaling og disponering av barnetrygd vil da gjelde for barn i fosterhjem og barnevernsinstitusjon som for barn ellers. Barnetrygd utbetales til barnets fosterforeldre eller til den barnevernsinstitusjon der barnet bor. Barnetrygden skal også for disse barna være et tilskudd til løpende underhold.

Når det gjelder de tilfeller der foreldrene fremdeles har foreldreansvaret for barnet, men der det bor borte i perioder på grunn av barnets spesielle behov, foreslår vi at foreldrene i større grad enn i dag bør kunne få beholde barnetrygden. Det ble foreslått innført et vilkår om at barnet må tilbringe relativt mye tid hjemme for at foreldrene skal få utbetalt barnetrygden. Det foreslås ikke noen særlig bestemmelse i barnetrygdloven for de tilfeller der barnet bor borte fra foreldrehjemmet i perioder på grunn av skolegang eller pleiebehov.

1.10.5 Departementets forslag

Når det gjelder barn under barnevernets omsorg foreslår Barne- og familiedepartementet at regelverket endres i tråd med forslaget i høringsnotatet. Dette forslaget har også bred støtte fra høringsinstansene. Som følge av dette foreslås det at dagens forskrift om hvem som skal ha retten til barnetrygd for barn som ikke blir oppfostret hos sine foreldre eller adoptivforeldre oppheves, og at det ikke lages nye særregler for denne gruppen barn. Samme regler for utbetaling og disponering av barnetrygd vil da gjelde for barn i fosterhjem og barnevernsinstitusjon som for barn ellers. Barnetrygd utbetales til barnets fosterforeldre eller til den barnevernsinstitusjon der barnet bor. Barnetrygden skal også for disse barna være et tilskudd til løpende underhold av barnet.

Når det gjelder forslaget om rett til barnetrygd i de tilfellene der foreldrene fremdeles har foreldreansvaret for barnet, men der det bor borte i perioder på grunn av barnets spesielle behov, har departementet justert forslaget i tråd med Rikstrygdeverkets merknader. Det foreslås at foreldrene i større grad enn i dag bør kunne få beholde barnetrygden. Bare i de tilfellene der barnet har tilnærmet permanent opphold i boligen/boformen, bør etter departementets syn barnetrygden utbetales til institusjonen og ikke til barnets foreldre.

1.11 Forvaltningsordning: behandling av søknad om barnetrygd, utbetaling m.m.

1.11.1 Forvaltning

Det foreslås at saker om barnetrygd skal behandles i henhold til forvaltningslovens regler når ikke noe annet fremgår spesielt. Dette er også praksis etter dagens lovgivning.

Ingen høringsinstanser uttaler seg om dette spørsmålet. Barne- og familiedepartementet forslag er derfor identisk med det som fremgår av høringsnotatet.

1.11.2 Hovedregelen om at barnetrygd tilstås automatisk

Barnetrygd for nyfødte barn tilstås automatisk på grunnlag av folkeregisteropplysninger. Barne- og familiedepartementet foreslår ingen endringer i disse reglene. Bestemmelsen i gjeldende lov foreslås videreført i den nye loven.

1.11.3 Hvem som skal søke om barnetrygd i de tilfeller der søknad er påkrevet og hvem som skal få stønaden utbetalt

I dag er det som hovedregel barnets mor som har rett til barnetrygd for barnet, jf. barnetrygdloven § 11. Departementet foreslår en mer kjønnsnøytral utforming av bestemmelsene. Det foreslås at det innføres en regel om at det er den som barnet bor fast sammen med som skal ha rett til barnetrygd. Fordelen med en mer kjønnsnøytral utforming av regelverket på dette området er at den nye ordlyden er i tråd med lovgivningen på området ellers.

Selv om forslaget i høringsnotatet ikke innebærer noen fullstendig likestilling mellom mor og far når det gjelder utbetaling av barnetrygd, åpner det for at barnetrygden kan utbetales til far hvis foreldrene overfor trygdekontoret tar initiativ til det. Det etableres med andre ord en valgfrihet som ikke finnes i dagens lovgivning.

1.11.4 Frist for når det må søkes og forholdet til etterbetaling

Barnetrygd kan etter dagens regler etterbetales med virkning inntil 3 år tilbake i tid. Grensen på 3 år er absolutt. Det foreslås at regelen videreføres i den nye barnetrygdloven.

1.11.5 Feilutbetalingsaker

Departementet foreslår at feilutbetalingsaker skal behandles på samme måte som slike saker behandles etter dagens regler.

Barne- og familiedepartementet foreslår at det innføres en feilutbetalingsbestemmelse i loven som er i tråd med tilsvarende bestemmelser i folketrygdloven og kontantstøtteloven.

1.11.6 Regler om anke eller klage

I dag er vedtak i barnetrygdsaker gjenstand for anke til Trygderetten. Anke over trygdekontorets vedtak i førsteinstans vil i andreinstans prøves av fylkestrygdekontoret og i sisteinstans av Trygderetten.

Departementet foreslår i høringsnotatet at det også på barnetrygdens område skal være forvaltningslovens klageregler som skal gjelde, men bl.a. etter uttalelser fra Trygderetten har departementet kommet til at regler i gjeldende rett bør videreføres. Det foreslås derfor ikke endringer i gjeldende bestemmelser om anke til Trygderetten i saker om barnetrygd.

1.12 Forholdet til EØS-avtalens regler

Etter Barne- og familiedepartementets syn ivaretar forslaget i høringsnotatet både hensynet til allerede påtatte forpliktelser i henhold til EØS-avtalens regler og forpliktelser som kommer til å følge av fremtidige avtaler.

Etter dette foreslår Barne- og familiedepartementet at den konkrete rettsanvendelsen i forhold til EØS-bestemmelsene skal tilligge rettsanvender på samme måte som etter dagens barnetrygdlov og trygdelovgivningen for øvrig. Dette er også i tråd med de forslag som følger av høringsnotatet.

1.13 Økonomiske og administrative kostnader

Utgangspunktet for arbeidet med ny barnetrygdlov er at endringene skal være kostnadsnøytrale. Det eneste forslag som kan føre til en viss merutbetaling er endringene i regelverket for dispensasjon fra bosattvilkåret ved utenlandsopphold (trygdevilkår). Samlet sett vil sannsynligvis endringen av dispensasjonsreglene føre til at noen flere får rett til barnetrygd ved utenlandsopphold enn i dag. Rent administrativt vil en ny lov bli enklere å administrere enn dagens lovgivning på området. Slik forslagene til nye regler er utformet ligger det ikke an til at trygdeetatens får store kostnader i forbindelse med innføringen av nytt regelverk.

2. KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Eirin Faldet, Trond Giske og Torny Pedersen, fra Høyre, Afshan Rafiq, lederen Sonja Irene Sjøli og Olemic Thommessen, fra Fremskrittspartiet, Ulf Erik Knudsen og Karin S. Woldseth, fra Sosialistisk Venstreparti, Magnar Lund Bergo og May Hansen, fra Kristelig Folkeparti, Dagrun Eriksen og Ola T. Lånke og fra Senterpartiet, Eli Sollied Øveraas, har merket seg at forslaget til ny barnetrygdlov har som hovedmålsetting å forenkle loven slik at den blir lettere å forstå for den enkelte og lettest mulig å praktisere for trygdeetaten.

Komiteen vil understreke at formålet med barnetrygden er å bidra til å dekke utgifter til forsørgelse av barn.

Komiteen er enig i at barnetrygdloven gjøres mer kjønnsnøytral med hensyn til hvem som har rett til stønad når barnet bor sammen med begge foreldrene.

Komiteen slutter seg til forslaget om at barnetrygden utbetales til den som søker. Barnetrygden for nyfødte tilstås som hovedregel automatisk til barnets mor. Det vil således fortsatt være moren som i de aller fleste tilfeller mottar barnetrygden. Komiteen understreker at det ikke er noe til hinder for at barnetrygden utbetales til far hvis foreldrene ønsker det.

Komiteen sier seg enig i at alle familier med nær tilknytning til Norge i form av trygdetilknytning, etter dette vil kunne oppebære rett til barnetrygd under utenlandsopphold.

Komiteen mener det er nødvendig å lovfeste retten til å dele barnetrygden i de tilfellene der foreldrene har avtalt delt bosted.

Komiteen finner det nødvendig å forenkle regelverket for rett til barnetrygd for ett barn mer enn det faktiske barnetall (utvidet barnetrygd).

Komiteen slutter seg til at det er den av barnets foreldre som har barnet boende fast hos seg, og som er *enslig* forsørger, som skal nyte godt av utvidet barnetrygd.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser til reglene i barneloven § 35a om delt bosted og flertallet finner det riktig at barnetrygden i disse tilfellene deles med 50 pst. til hver av foreldrene, forutsatt at de fremsetter krav om dette.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti, vil understreke at disponering av barnetrygd skal gjelde for barn i fosterhjem og barnevernsinstitusjon som for barn ellers.

Dette flertallet er enig i at barnetrygden da skal utbetales til barnets forsterforeldre eller den barnevernsinstitusjon der barnet bor og være et tilskudd til løpende underhold.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti mener at den praksis som til nå har vært utøvd, med at mor har beholdt barnetrygden til tross for at hun har mistet omsorgen for barnet, er en uheldig praksis. Det er svært lite sannsynlig at disse pengene noen gang kommer barnet til gode, og barnetrygden bør derfor stanses når vedtak om omsorgsovertagelse er gjort og tiltaket satt i verk.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til regjeringen Stoltenbergs budsjettforslag for 2002. I dette signaliseres det at Arbeiderpartiet vil gjennomgå hele systemet for beregning av sosialhjelp i 2002. Disse medlemmer vil avvente spørsmålet om hvorvidt barnetrygden skal ansees som inntekt i forbindelse med beregning av sosialhjelp, slik at dette kan vurderes i en helhetlig gjennomgang.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil bemerke at det fremdeles virker noe forvirrende hvilke barn som bor utenfor Norge, som har rett på barnetrygd. For å presisere dette, vil disse medlemmer fremme eget forslag som begrenser muligheten for å motta barnetrygd når man bor utenfor Norge til kun å gjelde norske statsborgere og borgere i EØS-området.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber Regjeringen fremme lovendringsforslag slik at retten til barnetrygd for barn bosatt utenfor Norge, kun skal gjelde barn av norske statsborgere og borgere i EØS-området.»

Disse medlemmer vil også bemerke at det frem til i dag har vært stor forskjellsbehandling mellom foreldrene når det gjelder barnetrygd og samvær. Disse medlemmer finner det vanskelig å akseptere at ikke barnetrygden skal følge prosentandelen for samvær, og vil fremme eget forslag om dette.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber Regjeringen fremme nødvendig lovendringsforslag slik at hver av foreldrene kan få utbetalt barnetrygd ut fra den prosentandel som deres samvær med barnet tilsier.»

Disse medlemmer kan ikke slutte seg til at fosterhjem og barnevernsinstitusjon skal motta barnetrygden for barn som det offentlige har ansvaret for. Hvis et av formålene med revisjonen av barnetrygdreglene var å forenkle, kan ikke disse medlemmer se at det er oppfylt ved å gi fosterhjem eller barnevernsinstitusjon rett til å disponere barnetrygden for det enkelte barn. Man vet at mange av disse barna flytter fra familie til familie, eller fra institusjon til institusjon, og dette vil resultere i en mengde ekstraarbeid, uten at dette faktisk er påkrevet. Både fosterfamilier og institusjoner får utgiftsdekning for de barna de har ansvaret for, og dermed blir barnetrygden bare en motregningspost.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber Regjeringen ved lovendringsforslag sørge for at så snart vedtak om omsorgsovertakel-

se er fattet og iverksatt, skal utbetalingen av barnetrygd til den av foreldrene som måtte motta den stanses, inntil barnet er tilbakeført til vedkommende.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti viser til Innst. S. nr. 2 (2001-2002) hvor det ble påpekt at barnetrygden ikke har vært pris- eller lønnsjustert siden 1996. Disse medlemmer vil ikke at barnetrygden skal brukes som en salderingspost og fremmet et forslag om at barnetrygden skulle automatisk prisjusteres hvert år. Dette fikk ikke flertall. Det er en uheldig bestemmelse der en av de viktigste og mest målrettede tiltak for kontantoverføring til en barnefamilie, er avhengig av hva en årlig budsjettbehandling bestemmer. Disse medlemmer har også i samme innstilling (Innst. S. nr. 2 (2001-2002)) påpekt urimeligheten i å skulle regne barnetrygden som inntekt ved beregning av sosialhjelp. Disse medlemmer har, som et ledd i å bedre den økonomiske situasjonen for fattige barnefamilier, fremmet strakstiltak for å øke barnetrygd fra og med tredje barn (Dokument nr. 8:69 (2000-2001)), men fikk ikke flertall. Disse medlemmer vil bemerke at det er positivt at departementet vil jobbe for å stadfeste at barnetrygden skal være til for å dekke utgifter til forsørgelse av barn og skal ikke beregnes som en rettighet i forhold til arbeidstaker/arbeidsgiverforhold på samme måte som andre trygdeytelser. Gjennom behandlingen av Innst. O. nr. 51 (2000-2001) stemte Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet mot lovendingene, som gir mulighet for at EØS-borgere bosatt i sitt hjemland skal få rett til norsk barnetrygd uten at barnet eller familien noensinne har satt sine ben på norsk jord.

Disse medlemmer mener barnetrygden skal administreres som tidligere for barn som ikke oppfostres hos sine foreldre, men for barn som oppfostres hos fosterforeldre bør det være muligheter for forenkling av regelverket for bruk av barnetrygden i samarbeid med barnevernet.

Komiteens medlem fra Senterpartiet viser til Innst. S. nr. 2 (2001-2002) der dette medlem pekte på at barnetrygdsatsene ikke var prisjustert siden 1996, og ba om at barnetrygden automatisk skulle prisjusteres hvert år. Dette fikk ikke flertall. Det innebærer at størrelsen på den viktigste kontantoverføringen til barnefamilie er avhengig av budsjettbehandling hvert enkelt år. I samme innstilling (Innst. S. nr. 2 (2001-2002)) understreket dette medlem det urimelige i at barnetrygden blir medregnet i inntekt ved beregning av sosialhjelp.

Dette medlem viser videre til Innst. O. nr. 51 (2000-2001) der alle partier unntatt Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vedtok at bestemmelsene i EØS-avtalens trygdedel skal gjøres gjeldende for personer som er i arbeid på norsk sokkel. Det gir ansatte

EØS-borgere på norsk sokkel bl.a. rett til barnetrygd, selv om de ikke er bosatt i Norge.

Dette medlem har merket seg at ESA har fremmet tilsvarende krav om også å gjøre kontantstøtten eksportabel for ansatte som er bosatte i EØS-området.

3. FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Forslag 1

Stortinget ber Regjeringen fremme lovendringsforslag slik at retten til barnetrygd for barn bosatt utenfor Norge, kun skal gjelde barn av norske statsborgere og borgere i EØS-området.

Forslag 2

Stortinget ber Regjeringen fremme nødvendig lovendringsforslag slik at hver av foreldrene kan få utbetalt barnetrygd ut fra den prosentandel som deres samvær med barnet tilsier.

Forslag 3

Stortinget ber Regjeringen ved lovendringsforslag, sørge for at så snart vedtak om omsorgsovertakelse er fattet og iverksatt, skal utbetalingen av barnetrygd til den av foreldrene som måtte motta den stanses, inntil barnet er tilbakeført til vedkommende.

4. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har ellers ingen merknader, viser til proposisjonen og rår Odelstinget til å gjøre slikt

vedtak til lov

om barnetrygd (barnetrygdloven)

Kapittel 1. Formålet med barnetrygden

§ 1 Formål

Barnetrygden skal bidra til å dekke utgifter til forsørgelse av barn.

Barnetrygd for ett barn mer enn det faktiske barnetall, utvidet barnetrygd, jf. § 9, skal bidra til å dekke merutgifter en enslig mor eller far har som følge av at vedkommende bor alene med barnet i en egen husholdning.

Kapittel 2. Vilkår for barnetrygd

§ 2 Hvem som har rett til barnetrygd

Foreldre som har barn under 18 år boende fast hos seg, har rett til barnetrygd dersom barnet er bosatt i riket etter bestemmelsene i § 4.

Annen omsorgsperson eller barneverninstusjon som har barn under 18 år boende fast hos seg, har rett

til barnetrygd dersom barnet er bosatt i riket etter bestemmelsene i § 4.

Hvis foreldrene ikke bor sammen og skriftlig har avtalt delt bosted i samsvar med barneloven § 35 a andre ledd, kan hver av foreldrene få rett til 50 prosent barnetrygd, hvis de fremsetter krav om dette.

Et vilkår for rett til barnetrygd er at barnet ikke har inngått ekteskap etter lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap eller registrert partnerskap etter lov 30. april 1993 nr. 40 om registrert partnerskap. Likestilt er utenlandsk ekteskap eller partnerskap som anerkjennes i Norge.

§ 3 Barnetrygd på Svalbard

Loven gjelder for barn som oppholder seg på Svalbard og som er medlem i folketrygden etter folketrygdloven § 2-3.

§ 4 Bosetting i riket m.m.

Et barn anses som bosatt i riket når barnet

- a) fødes i riket og moren ved fødselen har oppholdt seg eller skal oppholde seg i riket i mer enn 12 måneder,
- b) skal oppholde seg i riket i mer enn 12 måneder,
- c) fødes under morens utenlandsopphold, dersom moren er å regne som bosatt i riket eller fyller vilkårene om medlemskap i folketrygden etter § 5, eller
- d) adopteres etter norsk lov under adoptivforeldrenes utenlandsopphold, og adoptivforeldrene er å regne som bosatt i riket eller fyller vilkårene om medlemskap i folketrygden etter § 5.

Det er et vilkår for rett til barnetrygd at barnet og den barnet bor fast hos har lovlig opphold i Norge.

Ved midlertidig fravær fra Norge som ikke er ment å vare mer enn 12 måneder, regnes barnet fortsatt som bosatt her. Dette gjelder likevel ikke dersom barnet skal oppholde seg i utlandet mer enn seks måneder per år i to eller flere påfølgende år.

Barn som har søkt asyl i Norge, eller som er barn av personer som har søkt asyl her, anses tidligst som bosatt i riket fra og med den kalendermåneden det er gjort vedtak om å gi asyl eller oppholdstillatelse i Norge.

§ 5 Krav om medlemskap i folketrygden for rett til barnetrygd for personer utenfor Norge

Ved utenlandsopphold som fører til at vilkårene i § 4 ikke lenger er oppfylt, gis det likevel rett til barnetrygd når både barnet og den barnet bor fast hos under utenlandsoppholdet er medlemmer i folketrygden etter folketrygdloven § 2-5 eller § 2-8.

Hvis barnet bor i utlandet sammen med begge sine foreldre, må barnet og begge foreldrene være medlemmer i folketrygden som nevnt i første ledd.

Hvis barnet bor i utlandet og ikke fyller vilkårene i § 4, foreligger det ikke rett til barnetrygd, selv om foreldrene er bosatt i Norge.

Departementet kan gi forskrifter om dispensasjon fra reglene i denne paragrafen.

§ 6 *Arbeidstakere i Norge og på kontinentalsokkelen*

Bestemmelsene i EØS-avtalens vedlegg VI nr. 1 og 2 (Rådsforordning (EØF) nr. 1408/71 og Rådsforordning (EØF) nr. 574/72 mv.) får tilsvarende anvendelse på en arbeidstaker mv. som arbeider med leting etter eller utvinning av olje, gass eller andre naturressurser på den norske delen av kontinentalsokkelen, som om vedkommende hadde arbeidet på norsk territorium.

§ 7 *Barn av arbeidstaker ved utenlandsk representasjon eller annen administrativ tjenestegren*

Det gis ikke barnetrygd for barn som har fast bosted hos arbeidstaker ved utenlandsk representasjon eller annen administrativ tjenestegren her i riket, med mindre vedkommende er norsk statsborger eller fast bosatt her og betaler skatt til Norge av sin arbeidsinntekt.

Det gis likevel barnetrygd for barn av ektefelle eller samboer til utsendt arbeidstaker ved utenlandsk representasjon eller annen administrativ tjenestegren her i riket når ektefellen eller samboeren helt eller delvis forsørger barnet og betaler skatt i Norge av sin årlige arbeidsinntekt som overstiger to ganger folketrygdens grunnbeløp.

§ 8 *Unntak ved rettigheter i utenlandske trygdeordninger m.m.*

Departementet gir forskrifter med nærmere bestemmelser om unntak fra retten til barnetrygd i tilfeller hvor det foreligger tilfredsstillende dekning fra utlandet.

Kapittel 3. Barnetrygd for ett barn mer enn det faktiske barnetall (utvidet barnetrygd)

§ 9 *Vilkår for rett til utvidet barnetrygd*

Det foreligger rett til utvidet barnetrygd i de tilfeller der barnets foreldre er ugift, skilt eller separert og ikke bor sammen i en felles husholdning. Utvidet barnetrygd kan også gis til gjenlevende ektefelle. Det gis ikke utvidet barnetrygd dersom søkeren bor i samme boenhet som den andre av barnets foreldre.

Utvidet barnetrygd kan likevel gis i tilfeller der foreldrene er gift, hvis den som setter fram krav godtgjør at

- a) samlivet mellom ektefellene har vært hevet i minst 6 måneder (faktisk separasjon),
- b) den ene ektefellen har vært forsvunnet i minst 6

måneder. Tilsvarende gjelder for forsvunnet samboer eller partner, eller

- c) ektefellene er midlertidig separert ved kjennelse etter ekteskapsloven § 92.

Det foreligger ikke rett til utvidet barnetrygd i tilfeller der barnas foreldre vanligvis bor sammen, men der de midlertidig bor atskilt som følge av arbeid, utdanning e.l.

Bestemmelsen i denne paragrafen gjelder tilsvarende for annen omsorgsperson som barnet bor fast hos og som fyller vilkårene i denne paragrafen.

Det foreligger ikke rett til utvidet barnetrygd for særkullsbarn dersom stønadsmottakeren

- a) inngår ekteskap,
- b) lever i et ekteskaplignende forhold i en felles husholdning uten felles barn og har levd slik i minst 12 av de siste 18 måneder, eller
- c) har eller får felles barn med en person som han eller hun lever sammen med i et ekteskaplignende forhold i en felles husholdning.

Kapittel 4. Barnetrygdens størrelse og utbetaling

§ 10 *Barnetrygdens størrelse*

Barnetrygd gis med de beløp som fastsettes av Stortinget.

§ 11 *Stønadsperiode*

Barnetrygd gis fra og med kalendermåneden etter at retten til barnetrygd inntreer og tidligst med virkning fra kalendermåneden etter at barnet er født.

Barnetrygd gis for opptil tre år før den kalendermåneden da kravet ble satt fram, dersom vilkårene for rett til stønad var oppfylt i denne perioden. Barnetrygden utbetales til og med kalendermåneden før barnet fyller 18 år. Dersom retten til barnetrygd faller bort tidligere, stanses utbetalingen ved utgangen av den kalendermåneden retten til barnetrygd faller bort.

§ 12 *Utbetaling av barnetrygd*

Barnetrygden utbetales etterskuddsvis hver måned av trygdekontoret. Barnetrygden utbetales til den som har rett til stønad. I de tilfeller der barnetrygden tilstås automatisk etter reglene i § 14, utbetales barnetrygden til barnets mor hvis ikke foreldrene har gitt trygdekontoret melding om at barnetrygden skal utbetales til barnets far. Hvis foreldrene bor sammen og begge søker om barnetrygd, utbetales stønaden til moren.

Trygdekontoret kan i særlige tilfeller bestemme at barnetrygden skal utbetales til en annen som skal sørge for at den kommer barnet til gode.

Dersom vilkårene i § 2 tredje ledd er oppfylt, kan hver av foreldrene få utbetalt barnetrygd med 50 prosent av den stønaden hver av dem utløser rett til.

§ 13 Tilbakekreving etter feilaktig utbetaling

Dersom noen har mottatt barnetrygd etter denne loven i strid med redelighet og god tro, kan beløpet kreves tilbakebetalt. Barnetrygd kan også kreves tilbake når stønadsmottakeren eller noen som har handlet på hans eller hennes vegne, uaktsomt har gitt feilaktige eller mangelfulle opplysninger. Det samme gjelder dersom utbetalingen skyldes feil fra trygdeetatens side og støttemottakeren burde ha forstått dette.

I andre tilfeller enn nevnt i første ledd kan det som er utbetalt for mye, kreves tilbake dersom særlige grunner gjør det rimelig. Ved vurderingen av om det foreligger særlige grunner, skal det blant annet legges vekt på hvor lang tid det er gått siden den feilaktige utbetalingen fant sted og om vedkommende har innrettet seg i tillit til utbetalingen. Kravet om tilbakebetaling etter dette leddet er begrenset til det beløp som er i behold når vedkommende blir kjent med at utbetalingen var feilaktig.

Et beløp som blir krevd tilbake etter første ledd, kan enten dekkes ved trekk i fremtidig barnetrygd eller inndrives etter bestemmelsene i lov 21. november 1952 nr. 2 om betaling og innkreving av skatt.

Kapittel 5. Saksbehandling m.m.

§ 14 Krav om barnetrygd

Barnetrygd for barn som fødes i Norge ytes automatisk, uten at krav må settes fram.

Krav må likevel settes fram på skjema fastsatt av Rikstrygdeverket, dersom

- barnets mor ikke er registrert som bosatt i Norge i henhold til lov 16. januar 1970 nr. 1 om folkeregistrering,
- barnet er eldre enn seks måneder når rett til barnetrygd inntreer, selv om barnet tidligere har vært berettiget til barnetrygd fra Norge,
- stønadsmottakeren har krav på barnetrygd for ett barn mer enn det faktiske barnetall, utvidet barnetrygd, etter § 9, eller
- retten til barnetrygd skal vurderes etter EØS-avtalens regler eller regler i andre trygdeavtaler.

Når krav om barnetrygd må settes fram skal kravet i alminnelighet settes fram av den som barnet bor fast sammen med. Når barnet bor sammen med begge foreldrene, setter en av disse fram kravet.

I de tilfeller der begge foreldrene fyller vilkårene for rett til barnetrygd etter § 2 tredje ledd må begge foreldrene fremsette krav om barnetrygd dersom de ønsker delt utbetaling.

§ 15 Hvem avgjør søknad om barnetrygd. Klage og anke

Trygdekontorets vedtak etter barnetrygdloven kan påklages til fylkestrygdekontoret. Et vedtak gjort av folketrygdkontoret for utenlandssaker kan påklages til

Rikstrygdeverket. Et vedtak i klagesak kan ankes inn for Trygderetten.

Fristen for klage og anke er seks uker.

Et vedtak etter barnetrygdloven kan ikke bringes inn for de alminnelige domstolene før mulighetene til å klage og anke er nyttet fullt ut.

§ 16 Saksbehandling

Ved behandlingen av saker etter loven her gjelder reglene i forvaltningsloven, likevel slik at reglene i folketrygdloven § 20-8, § 21-4, § 21-9, § 21-10 første ledd, § 21-11 og § 21-12 gjelder så langt de passer.

Kapittel 6. Plikter for den som krever eller mottar barnetrygd

§ 17 Stønadsmottakerens opplysningsplikt

Den som mottar barnetrygd plikter straks, og senest innen 14 dager, å underrette trygdekontoret om endringer i forhold som kan ha betydning for retten til barnetrygd og størrelsen på denne.

Trygdeetaten kan kreve at stønadsmottakeren gir de opplysninger og leverer de erklæringer og attester som er nødvendige for at trygdeetaten skal kunne vurdere om vedkommende fortsatt har rett til barnetrygd.

§ 18 Uriktige opplysninger m.m. - følger for barnetrygden

Et krav om barnetrygd kan avslås og en løpende stønad kan stanses dersom

- det ikke blir gitt opplysninger som blir krevd, eller det blir gitt uriktige opplysninger eller fortiet opplysninger av betydning, eller
- vedkommende ikke retter seg etter pålegg som er gitt med hjemmel i denne loven.

Kapittel 7. Administrative bestemmelser

§ 19 Administrative organer

Barnetrygden administreres sentralt av Rikstrygdeverket, regionalt av fylkestrygdekontorene og lokalt av trygdekontorene.

Kapittel 8. Finansiering m.m.

§ 20 Finansiering

Trygdeetatens utgifter til utbetaling av barnetrygd og til administrasjon av barnetrygden dekkes av statskassen.

§ 21 Hvem som disponerer tilskuddet på vegne av staten

Staten stiller forskuddsvis og senest på betalings-tidspunktet de nødvendige midler til dekning av trygdens utgifter til rådighet for Rikstrygdeverket.

Trygdeetaten skal holde barnetrygdens midler regnskapsmessig adskilt fra andre midler som den har til rådighet.

Kapittel 9. Forskjellige bestemmelser**§ 22 Avtaler med andre land**

Kongen kan inngå gjensidige avtaler med andre land om rettigheter og plikter etter denne loven. Herunder kan det gjøres unntak fra lovens bestemmelser.

§ 23 Straff for å gi uriktige opplysninger og for ikke å gi nødvendige opplysninger

Den som mot bedre vitende gir uriktige opplysninger, eller holder tilbake opplysninger som er viktige for rettigheter eller plikter etter denne loven, kan i tillegg til de sanksjoner som følger av § 13 og § 18, straffes med bøter hvis forholdet ikke går inn under strengere straffebud.

Rikstrykdeverket eller den det gir fullmakt begjærer påtale.

§ 24 Forskrifter

Departementet kan gi forskrifter om gjennomføringen av denne loven.

Kapittel 10. Ikrafttredelse og overgangsbestemmelser.**§ 25 Ikrafttredelse**

Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer. Fra samme dato blir lov 24. oktober 1946 nr. 2 om barnetrygd opphevet.

§ 26 Overgangsbestemmelser

For den som har satt fram krav og fyller vilkårene for barnetrygd etter lov 24. oktober 1946 nr. 2 om barnetrygd før denne loven trer i kraft, gjelder følgende overgangsbestemmelser:

1. Foreldre som ved lovens ikrafttredelse ikke lever sammen, men deler den daglige omsorgen for barn og mottar eller har rett til delt utbetaling av barnetrygd, vil kunne fortsette med denne ordningen inntil det blir fremsatt krav om endring av den delte utbetalingen.
2. Den som ved lovens ikrafttredelse mottar eller har rett til barnetrygd under utenlandsopphold etter reglene i forskrifter om fravikelse av vilkåret i lov om barnetrygd av 24. oktober 1946 § 1 første ledd om at barnet skal være bosatt i riket, kan motta stønaden inntil saken tas opp til revisjon.
3. Barnetrygdmidler for fosterbarn og barn i institusjon, som ved lovens ikrafttredelse er oppspart etter reglene i forskrifter om hvem som skal ha retten til barnetrygd for barn som ikke blir oppfostret hos sine foreldre eller adoptivforeldre, overføres til barnet dersom barnet er 18 år, eller til barnets verge.

Oslo, i familie-, kultur- og administrasjonskomiteen, den 1. februar 2002

Sonja Irene Sjøli

leder

Eirin Faldet

ordfører

Trond Giske

sekretær